

BİR ŞİİR MECMUASINDA (06 MİL YZ A 715) KAYITLI ŞEM'İ MAHLASLI YAYIMLANMAMIŞ ŞİİRLER

Unpublished Poems with the name of Şem'i Registered in a Poem Journal (06 Mil Yz A 715)

Dr. Öğr. Üyesi Metin SAMANCI

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Bilecik, Türkiye. metinsamanci@hotmail.com.tr

Yüksek Lisans Öğrencisi Serap ŞAHİN

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Bilecik, Türkiye. srp_shn@hotmail.com

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received

11.07.2024

Kabul/Accepted

25.12.2024

Sayfa/ Page

113-127

Öz

Bu makalede Milli Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonu'nda bulunan 06 Mil Yz A 715 numaralı şiir mecmuasında yer alan daha önce yayımlanmamış Şem'i mahlaslı 12 gazel incelenmiştir. Makalede önce çalışmamızda konu edindiğimiz gazellerin yer aldığı mecmua ana hatlarıyla tanıtılmış; daha sonra bu gazellerinin kaynaklarda bahsi geçen Şem'i mahlaslı 11 şairden hangisine ait olabileceği üzerinde durulmuştur. Bunun için ilk olarak mecmuada şiirleri yer alan şairlerin vefat tarihlerinden yola çıkılarak bir sınırlama yapılmış ve bunun sonucunda bu gazellerin XV. ve XVI. yüzyılda yaşamış 5 farklı Şem'i'den birine ait olabileceği tespit edilmiştir. Bu 12 gazelin sunduğu eldeki sınırlı verilerle yapılan inceleme sonucunda gazellerin XVI. yüzyılda yaşamış olan Kadı Şem'i'ye ait olabileceği düşünülmüştür. Bu tahminler gelecekte yapılacak daha kapsamlı çalışmalara katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışmamızda, gazellerin daha önce yayımlanmamış olmalarının yanı sıra orijinallik ve mahallileşme bağlamında dikkat çeken içerikleri de incelenmiştir. Sevgili dilinden gazel söylenmesi, güzellik unsurlarına yönelik yaygın benzetmelerin başka güzellik unsurlarına yüklenmesi, Halep'ten söz edilmesi, Kanlıca yoğurdu gibi mahallî unsurların ve orijinal teşbihlerin kullanılması gibi özellikler bu gazellerin edebiyat araştırmaları açısından önemli bir katkı sağlayacağını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mecmua, şiir mecmuası, şair, Şem'i, gazel.

Abstract

This article examines 12 unpublished ghazals by Şem'i, found in the manuscript collection numbered 06 Mil Yz A 715 at the National Library of Turkey. The article first provides an overview of the manuscript containing the ghazals studied, then explores which of the 11 Şem'i poets mentioned in sources these ghazals might belong to. To determine this, a limitation was applied based on the death dates of the poets whose works are included in the manuscript. Consequently, it was identified that these ghazals could belong to one of five different Şem'i poets from the 15th and 16th centuries. Based on the limited data provided by these 12 ghazals, it is hypothesized that they may belong to Kadı Şem'i, a poet from the 16th century. This hypothesis aims to contribute to future more comprehensive studies.

In our study, in addition to the unpublished nature of the ghazals, their content has also been examined in terms of originality and local adaptation. Features such as the use of the beloved's language in the ghazals, the application of common metaphors related to beauty to other beauty elements, references to Halep, and the use of local elements and original similes, such as Kanlıca yogurt, indicate that these ghazals provide significant contributions to literary research.

Keywords: Mecmua, poetry mecmua, poet, Şem'i, ghazal.

Atf/Citation: Samancı M. ve Şahin, S. (2024). Bir şiir mecmuasında (06 Mil Yz A 715) kayıtlı Şem'i mahlaslı yayımlanmamış şiirler. *International Journal of Filologia*. ISSN: 2667-7318 7(12), 113-127.

Giriş

Mecmua, ‘Toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin tümü, seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap ve dergi’ anlamlarına gelmektedir (Develioğlu, 1984, s. 711). İstılâhî anlamda mecmua çeşitli yazar veya şairlerin değişik biçim ve hacimdeki manzum ve mensur örneklerinden oluşan derleme eserlerdir. İslam medeniyetinde ilmî ve edebî alanda köklü bir geçmişe sahip olan mecmuaların, Hz. Peygamber’in hadis yazımına izin vermesiyle başladığı kabul edilmektedir. İslam kültürüne mensup bu eserler, türlerine göre daha spesifik muhteviyat ve şekillere bürünerek Araplar, Farslar ve Türkler arasında yaygınlaşmış ve çeşitli ilim dallarında bağımsız bir telif türü olarak nitelik kazanmıştır. Ancak bu süreç, ilk örneklerin verilmesinden birkaç yüzyıl sonra gerçekleşebilmiştir. Başlangıçta yalnızca hadislerin derlendiği bu eserler, zamanla üretildikleri kültürün etkisiyle tür ve içerik bakımından zenginleşmiştir. Ayet, fetvâ ve ilâhi gibi dinî içeriklerin yanı sıra, toplumların sosyal hayatına renk katan cönk, latife, şarkı, bilmece gibi türlerin yer aldığı mecmualar ortaya çıkmıştır. Ayrıca, insanların gündelik yaşamlarına kolaylık sağlaması amacıyla ilaç tarifleri gibi bazı pratik bilgilerin bulunduğu başucu risalesi niteliğindeki mecmualar da kaleme alınarak literatürdeki yerini almıştır (Uzun, 2003, s. 265-268).

Her ne kadar mecmualar bahsettiğimiz çeşitli içeriklerden oluşsa da akademide en çok yoğunlaşılan ve rağbet gören mecmualar kuşkusuz şiir mecmualarıdır. Zira şiir mecmuaları edebiyat araştırmalarına birçok yönden katkı sağlar. Kaynaklarda adı geçmeyen, divan tertip etmemiş, divanı kaybolmuş, unutulmuş şairlerin şiirlerine mecmualarda rastlamak mümkündür. Aynı şekilde, bilinen şairlerin bilinmeyen veya divanlarında bulunmayan şiirlerine de mecmualarda rastlanabilir. Şairlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine, örneğin fazla veya eksik beyitler, nüsha farkları gibi önemli ayrıntılara mecmualarda tesadüf edebiliriz. Ayrıca, mecmualar arasında bilinmeyen veya varlığı bilindiği halde nüshası tespit edilemeyen eserlerle de karşılaşmak mümkündür. Özellikle kırk hadis, mi’raciye, yüz hadis, mevlid, şehrengiz, biladiye, hasb-i hal, mektup ve münşeata dair risaleler gibi kısa türlerin çoğu bu mecmualarda gizlidir. Bunun yanı sıra, mecmualar, zaman zaman şairlerin hayatıyla ilgili önemli bilgileri de barındırır. Bu bilgiler, ölüm tarihi bilinmeyen bir şairin ölümü için düşünülmüş bir tarih manzumesi ya da araştırmacılar için değerli olabilecek bir bilgi notu veya şiir başlığı şeklinde olabilir. Bunlardan başka mecmualarda yer alan çeşitli ilaçlar, tarifler, tarih manzumeleri, okült ilimler vb. edebiyat dışı konulardaki dağınık bilgi kırıntıları da sosyoloji, kültür tarihi, kültürel antropoloji gibi çalışma alanlarına önemli katkılar sağlayacaktır (Köksal, 2012, s. 417-420).

Bu makalede tanıttığımız Milli Kütüphanede 06 Mil Yz A 715 numaralı “Mecmû’a-i Eş’âr” isimli mecmua da bu saydığımız katkıları sağlayacak mahiyette bir mecmuadır. Bu nedenle çalışmamızda önce mecmua tanıtılmış, mecmuanın katkıları ortaya konduktan sonra Şem’î mahlaslı 12 yayınlanmamış gazel ve bunların içerikleri incelenmiştir.

1. Mecmû’a-i Eş’âr’ın Tertip ve Muhtevâ Özellikleri

Milli Kütüphane Yazmalar Eserler’de kayıtlı olan 06 Mil Yz A 715 numaralı ve “Mecmû’a-i Eş’âr” isimli mecmua çeşitli şairlerin şiirlerine yer verilerek bir araya getirilmiş bir mecmuadır. Katalog bilgilerine göre suyolu filigranlı, sırtı kahverengi meşin, kâğıt kaplı, mukavva bir cilt olan mecmua 198 mm boy ve 130 mm eninde 143 varaktır. Mecmuanın sonlarında boş sayfalar mevcuttur. Yaprakları rutubet lekeli. Mecmuanın eksik beyitlerinin olması, bazı şiirlerin devamının başka sayfalarda yer alması sayfalarının kopmuş olduğunu daha sonra geliş güzel yeniden ciltlendiğini düşündürmektedir. Örneğin; 29a’da Necâfî’ye ait bir kasidenin yalnızca ilk beyti bulunmakta, kasidenin devamı ise 72a’da yer almaktadır. Bunun gibi örnekler mevcuttur. Mecmua, divânî, tâlik ve

rika' yazı ile yazılmıştır. Mecmuanın müstensihî hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Milli Kütüphane Katalog bilgisinde 1962 yılında Ali Koçak Esen'den satın alındığı kaydı vardır. Mecmuada sayfa sayıları verilirken 47 sayısı mükerrer olmuştur. Ayrıca aynı sayfada şiirler arasında kopukluk ve tekrarlar vardır. Sayfalarda bir varak numarası bulunmadığından sayfalara varak sayıları sonradan verilmiştir.

Mecmuada mürettip ve tertip tarihine dair bir herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak mecmuada yer alan şairlerden yola çıkarak bir tahmin yürütmek mümkündür. Daha çok XV. ve XVI. yüzyıldan şairlerin yer aldığı mecmuada XVII. yüzyıldan da bazı şairler yer alır ve bunlardan vefat tarihi en geç olanı Rif'atî'dir. Şairin 1660 yılında vefat ettiği göz önünde tutulduğunda mecmuanın XVII. yüzyılın ikinci yarısından sonra tertip edildiği düşünülür. Mecmuada, tespitlerimize göre XVIII. yüzyıl ve sonrasına ait bir şairin şiiri yer almamaktadır.

Mecmuada mahlassız veya şairini tespit edemediğimiz 181 şiir ile birlikte toplam 832 şiir vardır. Bu şiirler 603 gazel, 12 kaside, 3 mersiye, 1 mesnevi, 25 kıt'a, 1 muamma, 2 mu'aşşer, 7 muhammes, 7 murabba, 132 müfred, 1 müsebba, 11 müseddes, 1 müstezat, 5 nazım, 2 rubai, 1 şarkı, 10 tahmis, 3 terci-i bentten ibarettir. Mahlası belirlenemeyen 181 şiirin 132 adeti müfrettir. Ayrıca mecmuada 17 Farsça şiir, 9 Arapça şiir, 2 latife, 7 nesir yer almaktadır.

Mecmuanın tam metni "Mecmû'a-i Eş'âr, Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 715 İnceleme-Metin" adıyla yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır (Şahin, 2024).

2. Mecmû'a-i Eş'âr'ın Edebiyat Tarihi Araştırmalarına Katkıları

Araştırmamızda, mecmuada bulunan şairler hakkında biyografik incelemeler yapılmış ve yayımlanmış divanı olan şairlerin şiirleri incelenmiştir. İnceleme sonucunda 55 şairin yayımlanmış divanının olduğu 91 şairin ise divanının olmadığı tespit edilmiştir. Mecmuada, şiirleri bulunan şairlerin divanları ile mecmuadaki şiirleri karşılaştırılmış olup bazı şiirlerin bu divanlarda yer almadıkları görülmüştür. Bu şiirler, benzer mahlasları taşıyan şairlere de ait olabilir. Mecmuada olup da şairlerin divanlarında olmayan şiirler şunlardır:

Mecmuada Şemsî Paşa'ya ait 57 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 52 adeti gazel, 3 adeti muhammes, 2 adeti müfrettir. Bunlardan 28b drk. , 63a drk. ve 98b varakta bulunan şiirler "Şemsî Paşa Dîvânı"nda yer almamaktadır (Akkaya, 1992).

Mecmuada Hayâlî Bey'e ait 16 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 13 adeti gazel, 1 mu'aşşer, 1 adet tahmis, 1 adeti de nazımdır. Bunlardan 42a drk. varakta bulunan şiir "Hayâlî Bey Dîvânı"nda yer almamaktadır (Tarlan, 1945).

Mecmuada Ahmedî'ye ait 1 adet şiir bulunmaktadır. Bu şiir 43a drk. varakta bulunmakta ve "Ahmedî Dîvânı"nda yer almamaktadır (Gülüm, 2022).

Mecmuada Kemâlpaşazâde'ye ait 3 adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin üçü de gazel olmakla beraber ikisi mükerrer olup 50a drk. ve 58a drk. varakta yer alıp "İbn-i Kemâl Dîvânı"nda (Kemâlpaşazâde) yer almamaktadır (Demirel, 1996).

Mecmuada Muhibbî'ye ait 25 adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 25 adeti de gazeldir. Bunlardan 55a drk. varakta bulunan şiir "Muhibbî Dîvânı"nda yer almamaktadır (Yavuz, 2016).

Mecmuada Ahmed Paşa'ya ait 13 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 12 adeti gazel, 1 adeti de nazımdır. Bunlardan 64b drk. varakta iki adet 65b varakta bir adet şiir "Ahmed Paşa Dîvânı"nda yer almamaktadır (Tarlan, 2005).

Mecmuada ‘Ubeydî’ye ait 5 adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 2 adeti gazel, 1 adeti murabba‘, 1 adeti tahmis, 1 adeti de muhammestir. Bunlardan 97b drk. varakta bulunan şiir “‘Ubeydî Dîvânı”nda yer almamaktadır (Arslan, 2013).

Mecmuada Şihâbî Bey’e ait 3 adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 1 adet gazel, 2 adeti müfrettir. Bunlardan 98a drk. varakta bulunan şiir “Şihâbî Dîvân”ında yer almamaktadır (Yıldız, 1999).

Mecmuada Cinânî’ye ait 6 adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerin 3 adeti gazel, 1 adeti tahmis, 2 adeti de müfrettir. Bunlardan 39a varakta bulunan 3 adet gazel “Cinânî Dîvânı”nda yer almamaktadır. Bu üç adet gazel Cinânî’nin çağdaşı olan aynı mahlaslı Cinânî’ye de ait olma ihtimali yüksektir (Okuyucu, 1994).

3. Mecmû‘a-i Eş‘âr’da Yer Alan Şem’î Mahlaslı Yayınlanmamış 12 Gazelin Şairi Üzerine

Değerlendirme

Mecmuaların katkılarından biri de divanı elimizde bulunmayan şairlerin şiirlerine veya divan sahibi şairlerin divanlarına girmemiş şiirlerine ulaşmaktır. Mecmuada yer alan daha önce yayınlanmamış Şem’î mahlaslı 12 gazel de mecmua çalışmalarının sunduğu bu katkıyı sağlayacak özelliindedir. Ya divan sahibi olan Şem’îlerden birine ya da elimizde divanı olmayan Şem’î mahlaslı bir şaire aittir. Her iki durumda da bu gazellerin çalışmalara katkı sağlayacak mahiyette olduğu kesindir. Ayrıca inceleme bölümünde görüleceği üzere bu gazellerde orijinal denebilecek unsurlar yer almaktadır.

Şem’î mahlaslı şairlerin divanlarında yer almayan bu gazellerin şairini tespit etmek zor olacaktır. Zira aynı mahlası taşıyan 11 farklı şair vardır. Bu benzerlik karışıklıklara yol açmaktadır. Mesela Konyalı Şem’î ile Prizrenli Şem’î şiirleri birbirine karıştırılmış bu karışıklık Mehmet Sarı tarafından (2013, s. 77-79) tashih edilmiştir. Hatta aşağıda görüleceği üzere tezkire müellifleri bile iki farklı Şem’î’yi karıştırmıştır. Bu zorluğa rağmen ileride meseleyi aydınlatan bilgiler ortaya koyacak çalışmalara fikir vermesi için bir değerlendirme yapmak yerinde olacaktır.

3.1. Gazellerin Ait Olma İhtimali Bulunan Şem’îler

Gece sabahlara kadar eriyip yanması bakımından aşığı etrafını aydınlatıp güzellik saçması bakımından sevgiliyi ifade eden mum (şem’) klâsik edebiyatın temel unsurlarından biri olduğu için Şem’î mahlasının yaygın kullanılması kaçınılmazdır. Prizrenli Şem’î üzerine çalışma yapan Murat Ali Karavelioğlu aynı mahlası taşıyan toplam 10 şair tespit etmiştir (Karavelioğlu, 2014, s. 17-30). Bunlara Kıbrıslı Şem’î de eklenince sayı 11’e çıkmaktadır (Kesik, 2021).

Şiirlerin hangi Şem’î’ye ait olduğunu tespit edebilmek için mecmuanın kapsadığı dönemden hareketle bir daraltma yoluna gitmek gerekmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi mecmuanın kapsadığı dönem XVII. yüzyılın ilk yarısı ve öncesidir. Bu tarih aralığını göz önünde tutarak yaptığımız bir sınırlandırmada elimizde 5 şair kalmaktadır. Önce bu şairlerin biyografileri verip ardından bir tahminde bulunacağız. Şairleri daha kolay ayırt etmek için mahlasların önlerine belirtici kelimeler yerleştirdik.

3.1.1. Prizrenli Şem’î (ö. 1529/1530)

Şem’î, şimdi Kosova sınırları içinde olan Prizren’de doğmuştur (Özdemir, 2005, s. 38; İsen, 2017, s. 161). Doğum tarihi bilgisine herhangi bir kaynakta rastlanmamıştır. Asıl adı da bilinmemektedir. Bazı kaynaklar da Şem’î mahlasının yanında “Şem’ullah” isminin olduğu söylenmektedir. Ancak bu mahlas aynı yüzyılın sonlarında yaşayan Mustafa Şem’î’ye aittir. Prizrenli Şem’î ve Mesnevi şairi Mustafa Şem’î karıştırılmıştır. Mustafa Şem’î’ye ait olan eserler, Prizrenli Şem’î’ye ait gösterilmiştir (Karavelioğlu, 2014, s. 17; Sungurhan, 2017, s. 478).

Şairin öğrenimi konusunda çok da net bilgiler olmasa da bazı tezkirelerdeki bilgilerden ve şiirlerinden iyi bir öğrenim gördüğü anlaşılabilir da hayatı boyunca herhangi bir işle uğraşmadığı göz önüne alındığında düzenli bir öğrenim görmediği anlaşılmaktadır. Bu durum şiirleri söylemedeki kudreti dikkate alınırsa kendi kendini yetiştirdiği düşünülebilir (Açıkgöz, 2017, s. 193-194; Karavelioğlu, 2014, s. 17-18). Şem'î'nin Mevlevîliğe intisap ettiği derviş olarak münzevi bir hayat sürdürdüğü bilinmektedir. Bazı kaynaklar da "Çelebi" bazı kaynaklar da "Dede" diye nitelendirilmesi bu durumu kanıtlamaktadır (Kılıç, 2018, s. 607-609; İpekten, vd., 2017, s. 141-142). Esrar Dede'nin, iki Şem'î'yi karıştırması da İsmail Ünver'e göre iki şairi bir şair olarak tanıtmaktadır. Şem'î divan sahibi bir şairdir (Karavelioğlu, 2014, s. 26; Genç, 2018, s. 158-159).

3.1.2. Bursalı Şem'î (ö. ?)

Aşık Çelebi, "Meşâirü's-Şuarâ"sının "Şem'î" maddesinde Prizrenli Şem'î'yi anlatırken onunla aynı mahlası taşıyan, Bursa'da mum satan bir Şem'î'nin varlığından bahseder. Prizrenli'nin çağdaşı olduğunu ve onun gibi zayıf bünyeli, hastalıklı, soğuk benizli biri olduğunu ve Bursalı Şem'î'nin şiirden de pek anlamadığını söyler. Mahlasını mesleğinden hareketle seçtiği anlaşılan bu şairden Aşık Çelebi dışında hiçbir kaynak söz etmez. Aşık Çelebi de şaire ayrı bir yer açmamış sadece mahlastaşlık söz konusu olduğundan onu anmış ve şiirlerinin pek iyi olmadığını söylemiştir (Kılıç, 2018, s. 608; Karavelioğlu, 2014, s. 25).

3.1.3. Kadı Şem'î Efendi (ö. ?)

Kaynaklarda Anadolu olduğu belirtilen Şem'î Efendi'nin doğum ve ölüm tarihiyle alakalı kaynaklarda herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Kendisinin Kuzat Tâ'ifesinden olduğu ve kadılık yaptığı belirtilmiştir (Sungurhan, 2017, s. 480; Özdemir, 2005, s. 155). Şemsettin Sami şiirlerinde pek letâfet bulunmadığını söylerken Hasan Çelebi nazımda yetenekli olmasına karşın şiirlerinin ışığı zayıf bir muma benzeter ve şiirlerinden örnek olarak sadece bir matla verir Bu matla ile başlayan bir gazel XVI. yüzyıla ait bir şiir mecmuasında mahlassız olarak yer almaktadır. Kaynaklarda şairin divanı ya da herhangi bir eserinin varlığından söz edilmez (Karavelioğlu, 2014, s. 25; Yılmaz, 2018, s. 514).

3.1.4. Şârih Şem'î (ö. 1009/1602'den sonra)

Asıl adı Mustafa olup Şem'î, Şem'ullah, Şem'î Çelebi, Mevlana Şem'î, Molla Şem'î gibi lakaplar ile anılan şairin doğum yılı ve yeri ile ilgili net olarak bir bilgi mevcut değildir. 16. yüzyılın ikinci yarısıyla 17. yüzyılın başında yaşadığı bilinmektedir (Öztürk, 2010, s. 503-504). Şem'î, Mesnevî şârihi olarak şöhret bulmuş, Mevlânâ'nın Mesnevî'si başta olmak üzere devrin önde gelen birçok şairine şerhler yazdığı anlaşılmıştır. Yaşamı boyunca ilimle uğraşmış ve birçok öğrenci yetiştirmiştir (Karavelioğlu, 2014, s. 26; Özdemir, 2005, s. 153).

3.1.5. Reisülküttap Şem'î Efendi (ö. 1615'den sonra)

Reisülküttap'tır. Karavelioğlu, Şem'î Efendi'den bahseden tek eserin Sicill-i Osmânî olduğunu ve şairin asıl adı ile doğum tarihiyle alakalı bilgi olmadığını söyler (Karavelioğlu, 2014, s. 26). Sicill-i Osmânî sadece ricalden biri olup 1023 yılında reisülküttap olduğu, ertesi yıl azledildiği ve bir süre sonra da vefat ettiğinden bahseder. Kesin olmamakla birlikte bir kaside mecmuasında yer alan Şem'î mahlaslı bir kasidenin ona ait olabileceği düşünülmüştür (Karavelioğlu, 2014, s. 26; Karakuş, 2014, s. 49).

3.2. Gazellerin Şairi Üzerine Tahminler

Mecmuadaki şiirlerden hareketle yaptığımız dönem elemesi sonucunda elimizde kalan Şem'î mahlaslı, yukarıda kısaca biyografilerini verdiğimiz bu 5 şairin üçünün kaynaklarda şiirleri yer almaz. Şârih Şem'î'nin gazel yazdığına dair bir bilgi yoktur. Reisülküttap Şem'î de tezkirelerde anılmayan bir şairdir. Bursalı Şem'î ise sadece mahlas benzerliğinden ötürü Aşık Çelebi'nin andığı bir şairdir. Bu

durumda elimizde iki ihtimal kalmaktadır: Prizrenli Şem’î ve Kadı Şem’î. Zira yukarıda belirttiğimiz gibi Prizrenli Şem’î divan sahibi kudretli bir şair; Kadı Şem’î ise Hasan Çelebi’nin şiire yetenekli bir şair olarak andığı ve bir matlainı örnek gösterdiği bir şairdir. Bu matla ile başlayan gazeli ile bir mecmuada yer almıştır.

Prizrenli Şem’î Dîvân’ında yer almayan bu gazellerin bu iki Şem’î’den hangisine ait olduğuna yönelik bir tahminde bulunmak için en önemli veri şairin Halep’te bulunmuş olmasıdır. G.1’den anlaşıldığı üzere şairimiz Halep’te bulunmuş ve mezkur gazeli kısa bir sürede yakınlık kurduğu bir mahbub hakkında yazmıştır. Biyografisine tezkirelerde genişçe yer verilen Prizrenli Şem’î’nin Halep’e gittiğine dair hiçbir kayıt yoktur. Doğum yeri de vefat yeri de medfun olduğu yer de bellidir. Kadı Şem’î’nin ise sadece Anadolu’da doğduğu ve kadı olduğu bilgisi kaynaklarda vardır. Bununla birlikte kadı oluşu hasebiyle Halep’te bulunmuş olma ihtimali Şem’î mahlaslı diğer şairlere göre daha muhtemeldir. Ayrıca G.1/1’de gazelin yazıldığı mahbup “mahkeme kurbı dilberi” olarak anılmıştır.

Gazellerin Kadı Şem’î’ye ait olma ihtimalini düşündüren bir diğer husus da gazellerdeki sıra dışı yapısıdır. Hasan Çelebi tezkiresinde Kadı Şem’î’den örnek olarak matlai verilen gazel yapı bakımından orijinaldir. Tüm beyitlerin ilk mısraları “Bu letâfet ki hüdâ” diye başlar ardından sevgilinin güzellik unsurlarından biri (kâkül-i dilberde/çihre-i dilberde/leb-i dilberde/’ârız-ı dilberde/ kâmet-i dilberde) sayılır ve “kodi” ile biter; ikinci mısralarda ise o güzellik unsurunun yaygın müşebbehün bihleri “ne... ne... kodi” şeklinde (Ne kamerde bunı ne mihr-i münevverde kodi gibi) sıralanır (Yılmaz, 2018, s. 84).

Bu letâfet ki Hüdâ kâkül-i dil-berde kodi

Ne gül-i terde ne sünbülde ne ‘ibretde kodi

Bu letâfet ki Hüdâ çihre-yi dilberde kodi

Ne kamerde bunı ne mihr-i münevverde kodi

Aşağıdaki inceleme bölümünde görüleceği üzere bu gazellerde de orijinal denebilecek unsurlar yer alır. G.9’un her beyti sevgilinin güzellik unsurlarından birine siz hitabıyla soru sorarak söylenmiştir. G.11 sevgili ağzından söylenmiş gazeldir bu yönüyle sıra dışıdır. G.12 ise güzellik unsurlarının ve onların müşebbehün bihlerinin çaprazlama söylenmesi ile (lebleri mâh-ı tâbân; gözleri serv-i revân gibi) kurulmuştur. Bu gazeller orijinallik bakımından Kadı Şem’î’ye ait gazele benzemektedir.

Elbette ki bu söylediklerimiz sadece tahmin düzeyinde kalmaktadır. 12 gazelin sağladığı oldukça sınırlı veriden hareketle şiirleri elimizde olmayan, kaynaklarda hakkında bilgi bulunmayan bir şairi tespit etmek imkânsız denebilecek bir iştir. Bununla birlikte yakalayabildiğimiz ayrıntılardan bir tahmin yürütmüş olduk. Şiir mecmuaları çalışıldıkça Şem’î mahlaslı gazellerin sayısı artacak ve bu konuda daha net tespitlerde bulunmak mümkün olacaktır.

4. Gazellerin İncelenmesi

Her ne kadar gazellerin şairini kesin olarak tespit edemesek de gazellerde belli kafiye ve vezin kusurları olsa da gazellerde belli yönlerden dikkate değer hususlar vardır. Sevgili dilinden gazel, sıra dışı benzetmeler, mahallî unsurlara yer verme gibi usulleri kullanan şairin yenilik arayışında olduğunu söylemek mümkündür.

4.1. Halep’te Yazılmış Mahbubiye

Anadolu’dan Mezopotamya’ya, Doğu Akdeniz sahillerinden İran’a uzanan yolların kavşak noktasında yer alan ve tarih boyunca Suriye’deki ticaret, siyaset ve fikir merkezlerinden biri olagelen Halep Yavuz Sultan Selim tarafından 1516 tarihinde Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlı

hakimiyetinde bulunduğu XVI-XVIII. asırlar şehrin en parlak dönemleri olmuştur (Yazıcı, 1995, s. 239-245). Osmanlı şairleri de bu güzide şehri farklı vesilelerle eserlerinde anmıştır (Kartal, 2014, s. 77-92). Hatta XVI. yüzyılda Seyrî mahlaslı bir şair Halep için bir şehrengiz kaleme almıştır (Kaplan, 2015, s. 67-92). G.1 de Halep'teki bir mahbub için kaleme alınmış bir gazeldir. Gazelde Halep hakkında bilgi yer almasa da şehir "Haleb, Şehbâ," -'Ak, akça' anlamına gelen bu kelime Halep'in sıfatı olarak kullanılır- (Yeniterzi, 2010, s. 312) ve "şehir-i 'uzmâ" (büyük şehir) isimleri ile anılır (G.1/1; 1/2; 1/7). Ayrıca ikinci beyitte yer alan çevgan oyununa ait "top, gâltân" ve "ser" ifadeleri ve Halep halkının arı gibi mahbubun başına toplandığının söylenmesi bu oyunun o dönem Halep'te ilgi gördüğünü düşündürmektedir. Bu yönleriyle gazel klasik Türk edebiyatının şehir literatürüne dâhil edilebilecek bir özelliğe sahiptir.

4.2. Güzellik Unsurlarına Hitaben Söylenmiş Gazel

Beş beyitten oluşan G.9'un kafiye/redifi "-ûr mısız" şeklindedir. Her beyitte bir güzellik unsuruna siz hitabı ile soru sorulmaktadır (mahmûr mısız, billûr mısız, zembûr mısız; yağmur mısız; salkı-ı engûr mısız). Mahlas beytinde ise soru "tennûr mısız" hitabı ile şairin gönlüne çevrilir. Gazel bu özellikleriyle orijinal denebilecek bir yapıya sahiptir.

4.3. Sevgili Dilinden Yazılmış Gazel

Klasik Türk şiirin temel konusu olan aşk daima âşıkların dilinden söylenegelmiştir. Dedim-dedili gazeller ve mesnevilerdeki sevgililerin dilinden söylenen gazeller dışında sevgilinin konuştuğuna pek rastlanmaz. Bununla birlikte yenilik arayışlarının hâkim olduğu XVII. yüzyılda sevgili dilinden söylenen gazeller de görülmeye başlanmıştır (Kut, 2005, s. 338-342). Şairlerin divanlarındaki bu tarz gazellere başlık olarak seçtikleri "ez-lisân-ı cânâne" tabirinden hareketle bu gazeller için bu adlandırmayı öneren Gedik, bu tarzın mucidi olarak -hiç olmazsa çok daha erken örnekler tespit edilene kadar kaydını düşerek- Nâbî'ye işaret eder (Gedik, 2022, s. 535-562). Ele aldığımız gazellerden G.11 bahsi geçen çalışmalarda yer almayan ve muhtemelen onlardan daha eski bir örnektir. Zira mecmuanın kapsadığı dönem Nâbî'den önceki dönemdir. Gazelin kafiye şeması bu gazellerden farklıdır. Nâbî'nin gazeli "-ümden; -ümdür; -ümle; -ümdür benüm" şeklinde kafiyeli iken Şem'i'nin gazeli "-eri" şeklindedir. Dikkat çeken bir diğer husus ise gazelin mecmuada "Latîfe-i Şem'i" başlığı ile yer almasıdır. Anlaşılan yenilik arayışının bir tezahürü olan bu gazel eğlencelik ve sıra dışı bir örnek olarak görülmüştür. Gazelde mahlas beyti yer almaz.

4.4. Güzellik Unsurlarının Çaprazlama Benzetildiği Gazel

Gazellerin en dikkat çekenlerinden biri de güzellik unsurlarının yaygın müşebbehün bihlerinin çaprazlama işlendiği G. 12'dir. Gözleri "serv-i revân, dişleri şekl-i kemân" gibi ifadelerin yanı sıra kaşlar gözün yaygın benzetileni olan nergise benzetilmiştir. Yaygın bir biçimde güle benzetilen yanak bülbüle benzetilip feryat etme özelliği yüklenirken goncaya benzetilen saçların söze başladığı söylenmiştir. Tüm bunlar gösteriyor ki şair benzetmeleri çaprazlama kullanarak bir yenilik arayışındadır.

Bu benzetmelerden dikkat çeken bir diğeri de alının "Kanlıca yoğurduna" benzetilmesidir (G.12/2). Günümüzde de şöhretini sürdüren Kanlıca yoğurdu için "Evliya Çelebi Seyahatnâme"sinde "meşhûr-ı âfâk" ifadesini kullanır (Gökyay vd., 1996, s. 263). Bu beyit hem "Kanlıca yoğurdunun" bir şiirde yer alması hem de yenilik arayışlarının bir yansıması olması bakımından dikkate değer bir beyittir.

Sonuç

Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 715 numarada kayıtlı şiir mecmuası, XVII. yüzyılın ikinci yarısından sonra tertip edilmiştir ve XV. yüzyıldan XVII. yüzyılın ortalarına kadar yaşamış şairlerin şiirlerini içermektedir. Mecmuada, 55 şairin yayımlanmış divanı olup 91 şairin ise divanı yoktur ve mecmuada

yer alan bazı şiirlerin divanı olan şairlerin divanlarıyla mukayese edildiğinde, divanlarda bulunmadığı görülmüştür. Bu durum mecmuanın edebiyat tarihi araştırmalarına birçok yönden katkı sağlayacağını göstermektedir.

Makalede, mecmuada yer alan ve daha önce yayınlanmamış 12 Şem’î mahlaslı gazel detaylı bir şekilde incelenmiştir. Şairin kimliği konusunda yapılan dönem elemesi, Şârih Şem’î, Reisülküttap Şem’î ve Bursalı Şem’î’nin şiirlerinin mevcut kaynaklarda yer almadığını ortaya koymuştur. Prizrenli Şem’î ve Kadı Şem’î arasında yapılan değerlendirmede, Kadı Şem’î’nin Halep’te bulunmuş olma ihtimali ve orijinal gazel yapısı açısından bu gazellerin ona ait olabileceği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte bu 12 gazelin birden fazla şaire ait olma ihtimaline de dikkat çekilmiştir.

Gazellerin şairinin kesin olarak belirlenememiş olmasına ve kimi beyitlerde kafiye ve vezin kusurları bulunmasına rağmen bu gazellerin dikkat çekici edebi özellikler taşıdığı ortaya konmuştur. Şairin yenilik arayışında olduğu ve çeşitli üslup özelliklerini kullanarak farklı bir üslup oluşturma çabası içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Gazellerin bazı önemli özellikleri şu şekilde özetlenebilir: Halep’in Osmanlı dönemindeki kültürel ve tarihî önemine yönelik izler taşıyan gazel şehir literatürüne kısmen de olsa katkı sağlamaktadır. Güzellik unsurlarına hitap eden gazel bu sıra dışı söyleyişle dikkat çekerken sevgili dilinden yazılmış gazel XVII. yüzyılın erken örneklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, güzellik unsurlarına ait yaygın benzetmelerin başka güzellik unsurlarına yüklendiği gazelde yer alan benzetmeleri şairin yenilikçi bir şekilde kullanma çabasını göstermektedir. Kanlıca yoğurdu gibi mahallî unsurların şiire dâhil edilmesi şairin estetik yenilik arayışını ve yerel unsurları estetik bir biçimde yansıtmaya çabasını ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar klasik Türk şiirinin çeşitli yönlerini anlamada önemli katkılar sağlamakta ve şairlerin yenilik arayışları ile estetik tercihleri hakkında değerli bilgiler sunmaktadır. Elde edilen veriler gelecekte yapılacak daha kapsamlı çalışmalar için bir temel oluşturmaktadır ve klasik Türk şiirinin farklı yönlerini anlamada önemli bir katkı sağlamaktadır.

Ek: Gazellerin Çeviri Yazılı Metni

1.

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

rezec - - + - / - - + - / - - + - / - - + -

1. Maħrüse-i şehbâda kim maħkeme kurbı dilberi
Hıağ 'ömrini kılsun mezid hep halk-ı âlem müşteri
Zenbür-veş halk-ı haleb etrafın almış ser-te-ser
Tõb u galñan eylemiş destinde her şaħşun seri
3. Anuñla bir dem 'ıyş iden neyler şafâsın cennetün
Vaşlı şarâbın nüş iden nüş etmez âb-ı kevşeri
Kırk günle işbu murğ-ı dil bir âfete düş oldu kim
Rüy-ı zemîni geşt iden bulmaya böyle bir perî
5. Hem fülül-i seyyâresi ruhsârı üzre bî-şümâr
'Add eylemek kâbil midir rüy-ı semâda ülkeri
Sîm-berden meyl-i tabî'at fehmi eyleyse bir kişi
Ĝam yir mi yolında anuñ bezletmege sîm ü zeri
7. Bu şehr-i 'uzmâda bugün bir cânibe mâlik ki ol
Olmağ ne kâbil Şem'iyâ ol âsitânun mehteri

2.

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Nedür serv-i semen simâ senün var sũ-be-sũ meylün
Ne tãkat säye-veş dilde taraf-gîr olmağa zeylün
Ne hâbdan ey deli mecnün şeb-i hecrinde bîdârsın
Ne bu leylün olup rûzı ne rûzî oldu bu leylün
3. Hıaşın-i hüsnini aldı hağ-ı kâfir diyü ey dil
Ne bu giryeñ ne bu nâleñ cihânı dutdı väveylün
Döğince sîne-i kûsın eger mızrâb-ı 'aşkuñla
Ne şeşterlik olur hem-dem bu Şem'ıye ne hõd neylün

3.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Kerbelâda bir hüseyñün teşneyem la'l-âbına
Himmet itmez kâfir ol sũz-i dilün sîrâbına
Tîr-i âhum eyledi na'l-i hilâle çün güzer
İtmedi ebrũ-kemânun rüy-ı mâh-tâbına
3. Çenge döndi kâmetüm eyler şadâ-yı sũz-nâk
Çarğ gibi gerdün idüp bu eşkümün seylâbına
Baħr-ı eşkümünden ne ân kim kırtula dil zevrâkı
Bâd-ı âhum gürleyüp garğ eyledi girdâbına

1. 71^bderkenar: [Ĝazel-i Şem'ı]: Vezin bozuktur.

2. 112^a: Şem'ı.

3. 112^a: Velehu.

5. Tiğ-ı şemşir-i muhabbetle viripdür cânını
Şem 'iyâ rahm eyleyüp tebliğ idün aḥbâbına

4.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Hecr-i yâr ehl-i dile vuşlat degül midür begüm
Fıkr-i dildâr 'âşıkâ ülfet degül midür begüm
Ḥayret ile câr-ı kühsâr itdiren 'âşıqlara
Dîde-i âhûndaki vahşet degül midür begüm
3. Servi-yi ḳadd-i bülendün ḥâk-i pâyında müdâm
Sâye-veş yüz sürdüğüm rif'at degül midür begüm
Hür-ı gîsü geldügin rûy-ı behište ḡam yeme
Cân u dilden âdeme minnet degül midür begüm
5. Mîve-i ḥüsnün yimez yidürmez imişsin niçün
Ketm idersin ḥâşılı ḥisset degül midür begüm
Cerb-i şîrîn ile şetm eyler isen ḳıldım ḳabül
Küyuḡa mihmân ile da'vet degül midür begüm
7. Kendüsine bendini çevirmekle Şem 'î söyleme
Ol semend-i rahşına zaḥmet degül midür begüm

5.

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Begüm sermest iden bizi çeşm-i mestânelerdür hep
Çeşm-i mestâne iden sizi ḥûn ḥârelerdür hep
Bu gird-i şem 'i ruḥsârda siyeh mûlar ki ḥaṭ şanman
Dökülmüş dâmen-i şem 'a per u pervânelerdür hep
3. Dili ḡavvâşı ḡarḳ iden yem-i ḥüsnünde ey meh-rû
Hevâ-yı dîde-i mevci şâdef-rîz-i güherdür hep
Dile rûy-ı behiştünde ḡîdâdur dâne-i fülful
Anı ṭard eyleme şâhum heme âdem beşerdür hep
5. Göñül naḳdini şarf itdi zülâl-i la'lüne Şem 'î
Ne dil dirdük ne ḥod la'lün aşıl maldan zararlıdur hep

6.

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Gelür şûḡ-ı cefâ-pîşe velikin çok niyâz ister
Olur naḥçîr-i dil ammâ ki şayyâd murḡ-ı bâz ister

4. 112^a: Şem 'î:

5. 112^a: Velehu:

1. Vezin bozuktur.

6. 112^a: Velehu:

5. Vezin bozuktur.

- O bir şirîn-zebândur ki müdâmî nîk-sühânlarla
Olup germ-â-gerim meclis kararî söz ü sâz ister
3. Ruḥ-1 gülrenklerin şevkiyle 'âşıklar terennümde
Ki bülbül gibi bî-pervâ şehimden ihtirâz ister
Dilâ bir tıfl-1 nevrete seni kim mübtelâ kıldı
Anuñ faşl-1 bahârına katı 'ömr-i dırâz ister
5. Nedendür Şem 'iyâ bu kim ilâhî neyyir-i çağ alsın
Kosañ mâder diyü ağlar seni saña komaz ister

7.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Pâdişâh-1 'âlem-ârâsın dilün inkârı yok
Bendedür cümle saña emründen özge kârı yok
Sâye şalmış bir hümâ-yı 'âlem-i pervâz-bülend
Mîhr-i devletsin ki hiç mânend ü revnağ-dârı yok
3. Gör hırâm-1 kaddüñe öykündiğiçün servünün
Yire geçmiş ayağı biñ nâz ile reftarı yok
Cân virür dil çeşm-i âhû-yı nigâhın almağa
Lîk şîr-i gâmze-i hunhâr ile bazârı yok
5. Aldanurmuş şî'r ile ol mey-fürüştan bî-ḥaber
Vay aña kim Şem 'î gibi dil-firîb eş'arı yok

8.

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ruḥ-1 âteş-nigînünde gören ḥâl-i siyeh-rüyün
Şaçılmış iltihâbından söyünmüşdür şerer dirler
Yaḳûp nâr-1 firâḳuñla ten-i sîmîn-i zerd itdüm
Anuñçun kim seni cânâ esîr-i sîm ü zer dirler
3. Gören ebrûlaruñ şâhum oḡunu dîdeler üzre
Güzergâh-1 sirişk 'âşık iki gözlü kemer dirler
O ḥaṭṭ-1 kâfiri kaldır behişt rûnda yüz virme
Ḥaṭâ itdün sen ey Şem 'î aña kâfir girer dirler

9.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Ey dîde-i ḥünî-niğeh siz mest misiz maḥmûr mısız
Yâ müje-yi ḥünrîz için bir şîşe-i billûr mısız
Şehd-i la'l-i yâre bir dest-i dırâz itmeksizin
Urdunuz peykânı ile ey gâmezeler zenbûr mısız

7. 112^b: Şem'i:

8. 112^b: [Velehu]: Maṭla' beyti mevcut değildir.

9. 112^b: Velehu: Maṭla' beytinin vezini farklıdır.

3. Sebze-zârı revnağ efzâ-itdünüz gîsûlârın
Rîşe rîşe dökülüp ey turralar yağmur mısız
Dâne-i fülful-i siyehle münakkaş gird-i zülf
Şekl-i rez-rîze nedür siz salkı-m-ı engür mısız
5. Murğ-ı dil büryân olur feryâdla bu Şem'inün
Ġâlibâ ey sine-yi bî-kîne siz tennür mısız

10.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Atma tîr-i gamze-i hûnhârıñı kana düşer
Sîneler olmaz siper eyler güzer câna düşer
Zulmet-i zülfün den umsa n'ola la'lün mürde-dil
Küştegân kişver-i şeb-i âb-ı hayvâna düşer
3. Görse şîrîn lebüni ger çeşm-i ferhâd bile
Terk idüp şîrîni ol dem kühistâna düşer
Ĥâk-i pâye rûy-fersüd olsa hep üftâdeler
İltifât idüp dimezsın bunlar âyâ ne düşer
5. Câme-i surhıñla gördükde seni pervâneler
Şem'i-yâne rakş idüp eṭrafıñı yâne düşer

11.

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

recez - - + - / - - + - / - - + - / - - + -

1. Velvele-i hüsñim benüm virdi cihâna serseri
Ânuñ için ki olmuşam hep hûblaruñ ser-defteri
Ḥadd-i hırâmum serdi 'uryânlaruñ pây idüp
Reftâr-ı dil-süz şekkerüm pâ-bend idüpdür 'ar'arı
3. Rûy-ı behiştüm zerrece hâcet kıomadı cennete
Âb-ı zülâl-i la'lümüz ayağa çaldı kevşeri
Hem meh-cebînüm göricek yirlere geçdi mihr [ü] mâh
Füfüllerüm birbirine kıadd-ı semâda ülkeri
5. La'l-i bedahşân-ı lebüm yâkıüt-ı hamrâya gülüp
Dendân-ı dürr-i miskim deryâya şaldı gevheri
Murğ-ı hümâ-yı hüsñümüz pervâze âgâz eylemiş
Ebrûlarımdur sâyesi gîsûlarum bâl [ü] peri
7. Ruhsâr-ı gülgünüm görüp ağızını açdı kıaldı gül
Ġonca femüm söyletmedi ol Ġonca-i nâzükteri

¹⁰ 113^a: Şem'i:

2 Vezin Bozuktur.

3 Vezin Bozuktur.

¹¹ 113^b: Laṭîfe-i Şem'i:

1 Vezin Bozuktur.

2 Vezin Bozuktur.

- Tütyâ-yı hâk-i pâyimüz tütyâdan oldu mu 'teber
Büy-ı dil-âviz-i haddüm nâçiz idipdür 'anberi
9. Ben yûsuf-ı zîbâ gibi bulmaya bir ya'küb-ı dil
Teşmîr-i dâmân eyleyüp geşt itse heft kişveri
Her meh-rû başı hûb rûy-ı 'aşruñ dâ'ima
Ben mihr-i mehden enverün olsa 'aceb mi çâkeri
11. Hüsnum gibi hüsni kemâl rüyum gibi nâzûk cemâl
Dünyâ bula âhir zevâl gelmeye böyle bir perî
Teşbih iderler ehl-i dil her hüsni cinsüm bir şeye
İnşâf degüldür nîktere teşbih idilmek kemteri

12.

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

recez -- + - / -- + - / -- + - / -- + -

1. 'Aqlumuz çâk eyledün ey lebleri mâh-ı tâbân
Fikrümüz hâk eyledün ey gözleri serv-i revân
Şol nergis-i şehlâya kim beñzer ol ebrû kaşlaruñ
Hem kanlıca yoğurdına beñzer cebinün bî-gümân
3. Ruhsârlaruñ bülbül gibi her rûz u şeb feryâd ider
Bu gonca-i gîsûlaruñ güftâra eyler imtinân
Bir kez tebessüm eyledün pâbucumuz hicrân-zede
Na'lince sen kılduñ dûtâ ey dişleri şekl-i kemân
5. Ol beyza-i murğ-âba kim beñzer o fülful beñleruñ
Yoğdur nazîrûñ zerrece ey âfet-i âhir zamân
Râh olmuş iken yoluna Şem'î gibi nâzûk-sühân
Her sırrını râz eyledün pinhânını itdüñ nihân

Kaynakça

- Açıkgöz, N. (Haz.). (2017). *Riyâzü'ş-şuâra (tezkiretü'ş-şuâra)*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Devellioğlu, F. (1984). Mecmua. *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgatı* C. 1. Aydın Kitabevi Yayınları.
- Gedik, N. (2022). *Klasik Türk edebiyatında "ez-lisân-ı cânâne" tarzı*. H. Koncu ve N. Seçgin (Ed.). 17. yy. *Işığında Osmanlı* (1. Baskı, s. 535-562) içinde. DBY Yayınları.
- Genç, İ. (Haz.). (2018). *Tezkire-i şu'arâ-yı mevleviyye*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

5 Vezin Bozuktur.

10 Vezin Bozuktur.

12. 113^b: Velehu: Matla beytinden sonra vezin değişmektedir.

- Gökyay, O. Ş. Dankoff, R. Kahraman, S. A. ve Dağlı, Y. (1996). *Evliya Çelebi seyahatnamesi 1. Kitap* (1. Baskı). Yapı Kredi Yayınları.
- Güfta, H. (2009). Mehmed Niyâzî'nin “taraf-ı cânândan uşşâka hitâb olarak kaside” adlı eseri üzerine bir inceleme. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (41), 25-34.
- İnce, M. (2014). Şem’î Mustafa. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS)*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semi-mustafa> adresinden 02.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- İsen, M. (Haz.). (2017) *Kühü'l-ahbâr'ın tezkire kısmı*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Kaplan, Y. (2015). Seyrî ve Halep şehrengizi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (14), 67-92.
- Karagözlü, V. (2013). Prizrenli Şem’î. *Türkiye Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS)*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semi-prizrenli-semi> adresinden 02.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Karakuş, Y. (2014). *Seyyid Nizamoğlu mersiyelerini içeren bir şiir mecmuası: mecmû'a-i kasâ'id*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Karavelioğlu, M. A. (2010). Prizrenli Şem’î. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C.38, ss. 505-506). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karavelioğlu, M. A. (2010). Türk Edebiyatında aynı mahlası kullanmış olan şairlerin karıştırılması meselesi. *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)*, 34(2), 183-195.
- Karavelioğlu, M. A. (2012). Klasik Türk Edebiyatında Şem’î mahlaslı şairler ve Prizrenli Şem’î. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (32), 65-80.
- Karavelioğlu, M. A. (2014). *Prizrenli Şem’î divânı*. (1. Baskı). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Kartal, A. (1014). Klasik Türk şairinin dilinden Haleb. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (12), 77-92.
- Kesik, B. (2021). *Kıbrıslı Şem’î ve şiirleri*. İksad Yayınevi.
- Kılıç, F. (Haz.). (2018) *Meşâ'irü's-su'arâ*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Köksal, M. F. (2012). Şiir mecmûalarının önemi ve ‘mecnûaların sistematik tasnifi projesi (MESTAP)’. H. Aynur ve M. Çakır vd. (Ed.), *Eski Türk Edebiyatı çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı* (20. Baskı, s. 417-420) içinde. Turkuaz Yayınları.
- Kut, G. (2005). Nâbî'nin dilber dilinden yazdığı iki gazel ve Dürrî'nin nazîreleri O. Belli, Y. Dağlı ve M. S. Genim (Ed.). *İzzet Günay Kayaoğlu Hatıra Kitabı* (s. 338-342) içinde. Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- Ördek, Ş. (2013). Şem’î Efendi. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS)*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/semi-semi-efendi> adresinden 02.06.2024 tarihinde alınmıştır.
- Özdemir, F. (2011). *Tuhfe-i nâilî metin ve muhtevâ II. cilt s. 468-734*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.

- Öztürk, Ş. (2010). Şem'î. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (C.38, ss. 503-504). Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sehî Beg (2017). *Heşt bihişt*. (H. İpekten, G. Kut, M. İsen, H. Ayan ve Karabey, T. Haz.). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Sungurhan, A. (Haz.). (2017). *Beyânî tezkiresi (tezkiretü 'ş-şu'arâ)*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Şahin, S. (2024). *Mecmû'a-i Eş'âr (Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 715) İnceleme-Metin*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi.
- Uzun, M. İ. (2003). Mecmua. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 28, ss. 265-268). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yazıcı, T. (1995). Halep. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (C. 15, ss. 239-245). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yeniterzi, E. (2010). Klasik Türk şiirinde ülke ve şehirlerin meşhur özellikleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi -Prof. Dr. Turgut Karabey Armağanı-*, 3(15), 302-334.
- Yılmaz, Ü. (2018). *İstanbul Üniversitesi kütüphanesi no: T 1532'de kayıtlı şiir mecmuası inceleme-metin*, [Yayımlanmamış doktora tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Serap ŞAHİN

Diğer Yazarlar / Other Authors: Dr. Öğr. Üyesi Metin SAMANCI

Yazar Katkı Oranı Beyanı/Author Contribution Rate: Araştırmacılar çalışmaya eşit oranda katkı yapmışlardır.

Çatışma Beyanı / Conflict Statement: Çatışma Beyanı / **Conflict Statement:** Yazarlar bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkilerinin bulunmadığını, herhangi bir çıkar çatışmalarının olmadığını beyan etmişlerdir.

Etik Beyanı / Ethical Statement: Yazarlar bu makalede "Etik Kurul İzni"ne gerek olmadığını beyan etmişlerdir.

Destek ve Teşekkür / Support and Thanks: Yazarlar bu çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmadığını beyan etmişlerdir.

Yayımlanan makalede araştırma ve yayın etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'nin editör ve yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.